

શ્રી ૧૧.

જગતસિંહ

નાટકનો સંક્ષિપ્ત સાર અને ગાયનો,

શ્રી વાંકાનેર આર્યહિત વર્ધક ના. કં. માટે

હાવા પ્રસિદ્ધ કરનાર,

રાવળ-ત્રંબકલાલ દેવશંકર,

માલીક-શ્રી વાંકાનેર આર્ય હિતવર્ધક નાટક કંપની

મહારાજા થીએટર-વડોદરા.

આવૃત્તિ ૧૨ મી

પ્રત ૫૦૦૦

વિક્રમાબ્દ ૧૯૭૬] -૦૦૦૦-૦૦૦૦- [મે ઇ. સ. ૧૯૨૦

કીમત રૂ. ૦-૩-૦ (ત્રણ આના.)

૨૫૫૨

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
આદાવાદ
ગુજરાતી ગ્રંથોપરચરક વંચક
૮૩૪૮

આ નાટક બાબતના હરેક હુક્ક સને ૧૮૬૭ના ૨૫ મા
એક્ટ મુજબ માલેકે પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે,
માટે કોઈએ છાપવું, છપાવવું, વેચવું, વેચાવવું,
તથા ભજવાવું કે ભજવવું નહિં.

સુરત લીમડાચોકમાં આવેલા “દેશી મિત્ર” પ્રેસમાં
મગનલાલ વનમાળીદાસે છાપ્યા.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૅપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક

૮૬૪

વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ

કાલિદાસ-ગાયત્રી

વિષય

સાહિત્ય

જગતસિંહ નાટકનો ટુંક સાર.

અંક ૧ લો.

પ્રવેશ ૧ લો—નદીની બે બાજાઓ સહવર્તમાન ઇશ્વરસ્તુતિ.

પ્રવેશ ૨ જો—શૈલેશ્વરનું મંદિર—ગદમંદારણુપતિ વિરેંદ્રસિંહની પુત્રી તિલોત્તમા તથા વિમળા સખીઓ સાથે રાસની ગમતમાં વર્ષાદતી શરૂઆત. તેટલામાં શીકારી દેસે જગતસિંહનું પ્રસિદ્ધ થવું. તિલોત્તમા તથા જગતસિંહના પ્યારની શરૂઆત.

પ્રવેશ ૩ જો—જગતસિંહનું પોતાના મિત્રો સાથે હાલના ક્ષત્રીઓ વિષે વિવેચન. ત્યાં રસિકનું આવવું ને હાસ્યરસની હાજરી.

પ્રવેશ ૪ થો—અંબરના મહારાજ માનસિંહજીએ ઢીયા ઉપર લડાઈની ચઢાઈ.

પ્રવેશ ૫ મો—રસિક આસ્થાનીનો પરસ્પર પ્રેમ વિનોદ અને સુરેંદ્ર ઉપર રસિકનું ગુસ્સે થવું.

પ્રવેશ ૬ ઠો—તિલોત્તમાનો બાગ—તિલોત્તમાની જગતસિંહ ઉપર આતુરતા. સખીઓનો સંવાદ, પાછળથી વિરેંદ્રસિંહ અને સુરેંદ્રનું આવવું.

પ્રવેશ ૭ મો—રંગીમ રંગીલીનો હાસ્ય વિનોદ સંભાર.

પ્રવેશ ૮ મો—અબીરામ ગુરૂની પુત્રી વિમળાનો તિલોત્તમાના હાથ
ખાખતનો વિચાર ત્યાં ગુરૂ અબીરામ અને વિરેંદ્રનું
આવવું અને તિલોત્તમાની મમતા જગતસિંહના
ઉપર છે તે વાત જાહેર થતાં વિરેંદ્રનું ગુસ્સે થઈ
તિલોત્તમા પાસે જવું.

પ્રવેશ ૯ મો—મહેલ-તિલોત્તમાની જગતસિંહ ઉપરની પ્રીતિ.
સખીઓની ગમ્મત ત્યારબાદ ગુરૂ અબીરામ સ્વામી
વિરેંદ્ર અને વિમળાનું આવવું. તિલોત્તમાની દૃઢ
વૃત્તિથી અને બહુધા મતથી તિલોત્તમાનાં હાથ
જગતસિંહ સાથે કરવાની બહામણ.

પ્રવેશ ૧૦ મો—રસિક તથા આસ્માનીના હાથથી સુરેંદ્રની થતી કમ-
ખપ્તીનો આગેહુલ્લ અતાર.

પ્રવેશ ૧૧ મો—ઓઢીયાનો કિલ્લો કબજે કરવા માટે ત્યાંના નવાખ
કલુવખાન અને જગતસિંહની ભયંકર બડાઈ.
જાણના મારાથી કિલ્લો તોડવો અને ઉસ્માન તથા
નવાખનું પકડાઈ જવું.

અંક ૨ જો.

પ્રવેશ ૧ જો—કીલ્લો—મહમંદારખુના કીલ્લાનો પઠાણોના હાથથી
થતો હતો અને દગાથી વિરેંદ્રનું પકડાઈ જવું.

પ્રવેશ ૨ જો—સુરેંદ્રની પુત્રી રંગીલીને રસીકનો પુત્ર રંગીલ તે
બંનેની પ્રીતિની શરૂઆત.

પ્રવેશ ૩ જો—વિરેંદ્રસિંહની પુત્રી તિલોત્તમા અને જગતસિંહની
પરસ્પર પ્રીતિ. બાદ વિમળાનું આવવું અને પઠા-
ણોના હાથથી જગતસિંહનું કેદ થવું.

પ્રવેશ ૪ જો—માનસીંહ પોતાના સરદારો સાથે વિચાર કરે છે
તેવામાં રસિક આવી જગતસિંહના કેદ થયાના
ખબર આપે છે. બાદ સેવક ધર્મ બળવવા
જગતસિંહને છોડાવવા રસિકનું જવું.

પ્રવેશ ૫ જો—હલુખખાનનો દરબાર—તેમાં હસમાનને શીરપાવ
અને વિરેંદ્રને કતલ કરવાનો કુકમ.

પ્રવેશ ૬ જો—વિમળા અને તિલોત્તમાનો વિલાપ. નીચ સુરેંદ્રની
દુષ્ટતા. પાછળથી હસમાનનું મોળખાવું અને
વીંદીથી મળતી ધીરજ.

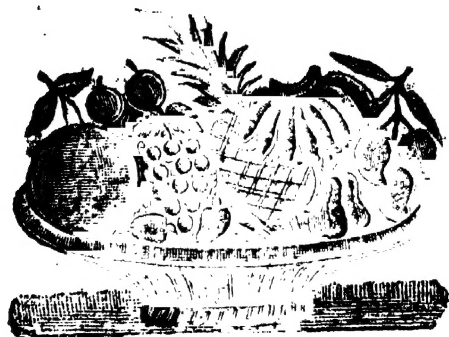
પ્રવેશ ૭ જો—નવાબ હલુખખાનની શાહજાદી અમીના તરફથી
હસમાનને જગતસિંહની હવા કરવાની ભલામણ.

પ્રવેશ ૮ મો—જગતસિંહની મોઢગી ત્યાં અમીના તથા ઉસમાનનું
આવવું. બાદ ઉસમાનખાન પ્રત્યે અમીનાના પ્યા-
રની શરૂઆત.

પ્રવેશ ૯ મો—રંગીલ રંગીલીને હાસ્ય વિનોદ સંગાર.

પ્રવેશ ૧૦ મો—જગતસિંહનું વિચાર લુપ્તન-ત્યાં નિમકહરામ સુરે-
દ્રની લુચ્ચાઇ. રસિકનું મળવું ત્યારબાદ ઉસમાનનું
આવવું. કેટલીક વાતચીત કરતાં ગુસ્સે થઇ જગ-
તસિંહને જેલખાનામાં ભઇ જવા હુકમ.

પ્રવેશ ૧૧ મો—નવાખના હુકમથી વિરેંદ્રનો વધ અને વિમળાનો
વિભાવ.

અંક ૩ જો

પ્રવેશ ૧ લો—સુરેન્દ્ર આસમાની પર આસક થઈ તેને પળવવી
બાદ પાછળથી રસિક તથા અભિરામનું આવવું
સુરેન્દ્રનું નાસી જવું અને રસિક તથા આસમાની
પ્રતીજ્ઞા અને સ્વામી ભાકત.

પ્રવેશ ૨ જો—જેઠાખાનામાં તિલોત્તમા અને અમીનાનો જગ-
તસિંહ સાથે મેલાપ નીચ સુરેન્દ્રના ભંભેર્યામી
પવિત્ર તિલોત્તમાનો તિરસ્કાર ત્યાર બાદ અમીના
પ્રત્યે ઉસમાનખાનના ખોટા વહેમ.

પ્રવેશ ૩ જો—સુરેન્દ્રને ફસાવવા માટેની રસિક તથા રંગીલીની
યુક્તી પાછળથી રંગીલ રંગીલીનાં જાહેર ભ્રમ.

પ્રવેશ ૪ થો—વિમળાના હાથથી કલુલખાનનો પ્રાણુવધ અને
હુરમ તથા અમીનાનો અફસોસ.

પ્રવેશ ૫ મો—વિમળાની હકીકતથી ગુર અભિરામ તથા તિલો-
ત્તમા વિગેરેનું આશ્રમમાં જવું.

પ્રવેશ ૬ ઠો—ઉસમાનખાનના પ્યારની ખાતર અમીનાની ફકીરી.

પ્રવેશ ૭ મો—જોગી વિષે તિલોત્તમા જગતસિંહનો મેળાપ પતિ
પત્નીના પ્રેમની પરીક્ષા.

પ્રવેશ ૮ મો—રંગીલ રંગીલીનો હાસ્ય વિનોદ શ્રંગાર.

પ્રવેશ ૯ મો—મહાન બાદશાહ અકબરનો દરબાર—જગતસિંહ
ને બાદશાહ તરફથી મળતો સીરપાવ, તિલોત્તમાને
મળતી જામીર રસિક રામનો સત્કાર. જગતસિંહ
ના ભ્રમની મુખ્યારકબાદી આપતાં માયન સાથે આ
નાટકનું સમાપ્ત થવું.

મુખ્ય પાત્રોની સમજ.

જગતસિંહ—અંબરના મહારાજા માનસિંહનો કુમાર

તિલોત્તમા—મહમંદારજી પતિ વિરેંદ્રસિંહની પુત્રી

વીમળા—વિરેંદ્રસિંહની દાસીરૂપે રહેલી રાણી

માનસિંહ—અંબરના મહારાજા

રસિક—એક બ્રાહ્મણ મસ્કરે

આસમાની—વિરેંદ્રસિંહની મુખ્ય દાસી

વિરેંદ્રસિંહ—મહમંદારજીનો અધિપતિ

સુરેંદ્ર—તેનો હજીરી

યસવંત અને મુજન—જગતસિંહના મિત્રો

કલ્પલખાન—આઢીયાનો નવાબ

હિંદુમાનખાન—નવાબનો સેનાપતિ

અમીના—નવાબની શાહબદી

હકીમ—નવાબનો વૈદ્ય

હુસમ—નવાબની રાણી

રંગીલ—રસિકનો પુત્ર

રંગીલી—સુરેંદ્રની પુત્રી

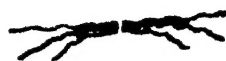
અલીરામ—વિરેંદ્રસિંહના ગુરુ

મસ્કર, હરખારીઓ, વારાંમનાઓ, વિગેરે

જગતસિંહ

નાટકનાં ગાયનો.

અંક ૧ લો.

હથર સ્તુતિ.

૧

નર્તી—

વિશુ ભક્તપાદ હયા નિધિ છે જમત્રાતા
સાતા ઠાતા જાતા ખાતા ગુણીજન ખાતા—
અમમ્મ માઈક છે અવિનાશી
ભવાબ્ધી તારક વિપત્ત વિનાશી
ઝાશ પ્રહાતવ ભવ્ય ઠજાશી
ભમી વિશ્વ વિષે સુખરાશી
ઝેવા ઝે નામી સ્વામી આવેા ખાઓ
ખાઓ સેવકની સહાયે પિતૃ માતા અવિધાતા

માળાઓ—

૨

રમતી સંખીયોની સંગાય યુવતિ જાય મલકાતી
મદન વિકારે બહાલી રસમાં રંગાતી
જાતી સ્વામીના ગુણ પ્રેમે ગાતી—
ચટકતી ચાલે હાલે લલના શરમાતી
વાહ વાહ મંગલમય માનુની જણાતી.

વિમળા, તિલોત્તમા

અને સાહેલીઓ

૩

ચાલો બેનો ચાલો આજે શૈલેશ્વર જઇએ
શૈલેશ્વર જઇએ શંભુ શરણમાં થઇએ—
પાતલ પાવન એ છે જંગલ નિવાસી
ટાળે ઉદાસી આપે સ્વામી સુખ રાસી—

હાહા ત્યારે ચાલો વાહવાહ ખડેનો મહાલો હેંહેં મહારો બહાલો
હવે ત્વરાથી ઉપર ચડીએ
અર્ચી ચંદન વંદન કરીએ
પ્રેમ મસ્તક પાય ધરીએ
વાહ, વાહ, વાહ, વાહ, વાહ, વાહ. (૨)

તિલોત્તમા, સખીઓ—

૪

ઝીણા ઝરમર વરસે મેહ ભીંજે મારી ચુંદડલી
એવા નંદકુંવર શું નેહ ભીંજે મારી ચુંદડલી
એવા નગણા સાથે નેહ

ઉંચા અવાસ એ અલખેલાના નીચે અમારી ચેડી રે
 સુતી હતી હું મારા ભુવનમાં સાન કરી મુને તેડી-ભીં
 ઠગ ઠગ દાદુર મગમગ મોરલા આતક થયા નમેરીરે
 વીજળીના વેગના ભયને ત્યાગી આવી ઉભી આશેરી-ભીં

જગતસિંહ—

૫

થાય ગરઠ ગરઠ નભમાંય થાય,
 ચડી કારમી ઘોર ઘનઘટા કાળશી વિષમ જણાય—આ
 ઉંચા ગિરિવર કેતર અંદર
 પશુના અંતક શખ્દ સુણાય
 મહા ભયાનક વૃક્ષ તણેા ઠઠ
 નીરખી ભયથી ધીર ઉડી જાય—થાય૦

જગતસિંહ—

૬

શી પ્રેમી શી પ્રેમી શી પ્રેમી શી પ્રેમી;
 શાણી સહુણી દાખો પ્રીતિ રીતિ એ ખાલી શા ખાલી
 એ ચાલી મધુરી મનહર શી મુખ કાન્તી;
 નખ શીખ શી સોહાતિ નવ યોવન મહ માતિ,
 મુખ મંદ મંદ મલકાતી મૃગ નેણી મૃદુ વેણી.
 નવીન રસિક યુવતિ ખીલતી પદમણી તણી;
 ઘણી મનહરણી ચોટી નવેલી છટા છખી ચિત્તમાં
 રમણી નમણી સુખદા તરૂણી ગઈ હા એ તો
 ગઈ ચાલી ગઈ અહાહાહાહા.

મરાવંત, મુજન—

૭

મુરવીર ખીર રણુ રંમ રાખી કરે જંબ હંબ કરતા
 ધરી સસ અરિ શિર દૂર કરી રહે દિન દુઃખ હરતા
 ખરી ક્ષત્રીવટની ટેક રાખી વિજયી થઈને ફરતા
 રહે મન સદા શુભ કામ કરી હરી નામ હૃદય ભરતા
 હવે નહીં દેખું કયાંય એવા ક્ષત્રી મહી માંચે
 મન બહુ ગભરાય જગપતિ કર સહાય
 પ્રભુ પૂરી આશ કર, પ્રગટ ક્ષત્રી પૂર ક્ષત્રીવટ ધરતા.

રસિક—

૮

હું છું રંગીલો જીવાન ફલ્લડ અલ્લડ ચાલુ આમ
 ભણ્યો છું વિદ્યાઓ તમામ રસીકલાલ માડું નામ.
 બંદાના રૂપ આગળ માનો કામદેવ પણ તુમ્હ
 કંઈક કામની ફિદા થાય છે ભેધને મારી મુમ્હ
 એકકેા છું વિદ્યામાં તેથી પંડિતમાં પંકાઈ
 કુશળ પૂરો ગાવા માંહી રાગ રાગણી ગાઈ—હું

કંચનીઓ—

૯

ભરે ભરે ઓ રંગીલા હઠીલા ભરે કુડા કાનુડા—ભરે
 હરખાવે મુઝાવે સતાવે શાને,
 વેણુંનો નાદ મુંદર સાદ, આવે છે યાદ વાણી વિવાદ
 રેન તું જખાવે. ભાન તું છુલાવે, દેહ તું હુલાવે,
 થે લો ઓ પી ભણુ—ભરે ભરે

આનસિંહ—

૧૦

ધ્યાસ રે ગુણ જોઈ તારા હરખી જી.—

આવે વચો સદાજ જનમ શુરવીર ખીર ગુણ
જોઈ તારા હરખી જી.

જગતસિંહ—મુદમાં હજારોનો કડું જઈ સંહાર

ઠાર ઠાર માડું રિયુ ઠાર બરી કાળ

કરખારી—શાખાશ શાખાશ તને એમ વટે સિંહખાળ—
આશખાની—

૧૧

ઢાલા રસીક (૨) ઢાલા રસિકલ મળીયા મુંદીર

પ્રિય મારા શામળીયા—ટેક

ચોજ માણું રોજ નાણું

ખુબ ખરચું મારાં તો લાગ્ય મળીયા—મુંદીર.

પ્રેમ રંગાણું જોળન

પ્રેમ રંગાણું તન મન,

પ્રેમે બનીશું સદુ પરવશજન

અપર રસ લોગી પાતળીયા—ઢાલા.

આશખાની, રસીક—

૧૨

મઈ રાલ (૨) જોરા આવો આમ,

તન મન ઘન થાયલો.

છળીલાલ (૨) છોકરવાદી આમ

આવી ઢોઈ જોઈ જાય તો

ધર ખુણે ગોળ ઘણો મીઠો
વાટે કાંઈને ખાતા દીઠો.

[એ હા હા હા હા]

(આ બળ્યા તમારા હેવા) છખીલાણ

ટેવ પડી તે ટળે ન ટાળી,

બોલી તારી બહુ બહાલી.

કામલુગારાંના કુડાંકામ આવી કોઈ જોઈ જાય તો—થઈ

તીલોત્તમા—

૧૩

થેલી બની ખાણારે વિરહની જવાણા લાગેરે

પ્રભુ પતિ આપો અરે (૨)

મૃગલી વિખુટી સ્વામીને શોધે

મુંઝાય મન હૃદય જાગેરે (હા)—મુંઝાય૦

રઘુવર સીતા મુખ રટે જેમ

રસના....એ હું રહું રાગેરે—વિરહ૦

તિલોત્તમા ને સખીઓ—

૧૪

ચાલો ચાલોરે સખીઓ સહુ સાથ

પરમ પવિત્ર પૂજ્ય પીતાજી પધારે—ચાલો

ઉમંગ ભરીની સંગ રંગ કરીને

ચાલીએ સહુએ પ્રેમ ધરીને

લટકો, મટકો, ચટકો, વાહવાહ (૨)

૧૫

રંગીલી, રસીલી, છખીલી તું નાર
ઠ્ઠાલી ન સતાવો ન મુઝાવો વેગે ચાલો--ચા૦

વિરંદ્રસિંહ--

૧૫

ધરીશ વીરનું હું નામ ધરામાં-
મારીશ કરીશ લોહીપાન લખ જાન
ઓ નાદાન ન ગુમાન, ધર નક્ક નિર્લજ
જે જે હવે વેશમાં સાર અરે ઓ ગમાર-ધ૦
માન મુરખ અપમાન કરી માફ
નાહક થઈશ રણ મુજ કર સંહાર-અરે ઓ ગમાર૦

અભિરામ--

૧૬

મદ મનમાં ધારમાં, જળમહી પથરા તારમાં !
પાણીપર કદીનહી ભીંતયણાય નેરણી કદી નહીં વાળપડાય
એમ તુંથી "માનસિંહ" ન હણાય-મદ મનમાં૦
મદાન્ધ રાવણ મારીયો, હણીયો હરણાકંસ
ગોવિંદને ગમતો નથી, મનમાં મદનો અંશ-જળમહી૦
માફત મુત હુલો કર્યો, માર્યો મામો કંસ;
અહંકાર નથી સાંખતા, હરિ વિવેકી હંસ-જળમહી૦

રંગીલી--

૧૭

જેખનનું જોર મારા અંગે ના સમાય
ઉછળો ઉછળી રંગે એ રેલાય ઠ્ઠાલા વિના

૧૬

ચીડી ચીડી વાતે પરણેલી બાળ જણે
રૂઠી રૂઠી રાતો પરણેલીઓ વળાણે
કુંવારીનાં કાળજામાં ભરકે છે દુઃખ
અંતરનાં ઉભરા તે કોને જઈ કહેવાય—જીમન૦

રંગીલ-રંગીલો-

૧૮

મારા રસિયા રંગીલ રડીયાળા
મેલો સ્નેહ તણી શાળા
એ અક્ષર મે, કળવાળા
કેવું બધું બળવાવાળા
અક્ષર કેવા શીખવા જેવા—રસિયા૦
પહેલો કંઠો પ્રેમનો, આંખે આંખ મળાય,
ક મે કંઈ નહિ ક પછી, આમળ એમ વધાય,
લાકણ પોપટ પડું હું ગટ પટ
લટપટ પંખી ચતુર મુજબ
પટો પટો મારી મેના જાન-મારા૦

જાલિરામ-

૧૯

ખરી હરે શાન્તી શાશ્વત કોપી રાજ્ય વિચારે ન કાં,
નાહક તારી બાળે છાતિ વિચારે ન કાં,
કોપી જન આ જમતમાં જરા લહે નહીં મુખ
હર બાળે તે આપણું દિવે જન્યમે દુઃખ—નાહક

વિરેંદ્ર—

૨૦

જા જા જા દૂરપ્રાપ્ત ઠોઠરી કુલ મર્વ ઠોઠરી

તિલો-તમા—હાય ભેડી ભેડી વિનવું—જા જા જા

વિરેંદ્ર—શુદ્ધિ તોરી ક્યાં ચંતાઈ શુદ્ધિભાળા રહી ન કાંઈ

વિમળા—વેર ખરીનું શવ ઠોઠો કુલ મર્વની રીત મોઠો

પૂત્રી પરમો ખ્યાર ભોઠો પર્મ કર્ષે શવ રોઠો

વિરેંદ્ર—મુશળી મુલ મનના

વિમળા—શાન્તિ પદો મનમાં

તિલો-તમા—આપું આશિષ-દુર-મ

તિલો-તમા—

૨૧

મુજ પરમ પીતા ચિ-ત પરભો રે, વિનતી મારી

પુત્રી શીરપર કર પરભોરે, વેમે વિચારી મુજ

ભાવકરી ને માય મરીમરી ક્યાં રોરે ત્યાં ભય

હિત અહિત હેતુ નવ ભયે, તો પામર પીઠાયરે મુજ

જગત વિના નહીં ધમ્મું જગતમાં, જગત હે ભવનકાર

જગતમહી જન્મી હું વરવા, જગતચિંત ભરથારે મુજ

આસમાની-

૨૨

નાચો નાચો બંદરુ નાચો-ઘનગન (૪)

મુરંદ્ર-હા હા ખુબ નાચું, કે વહેલો પરણીને રાત્રું

રસિક-કહે છે તમારું કાચું અરે વાહ વાહ (૩)

આસમાની-કાચું ન રાખું રસિલાળ જોજો,

મુરંદ્ર-હાં હાં રસિલાળ હું તો

રસિક-અરે મુખથી બુલાવીશ ખો જો નચાવી (૩)

વાહ વાહ (૩) હું લંગડાળ-

૧૬

અંક ૨ બે.

સરકર—

૨૩

હર એક કદમ કદમ પે હમ બદમ બિહમ યજમ રખખે.
 સીતમ દોદમ કલમ કરો આર દુશ્મનોડા ખુન ચખખે.
 યાદહી રખખે. યાદહી રખખે, સખહી સંગ સંગ
 એકહી રંગરંગ ખુબહી જંગજંગ દંગદંગદંગ મચાચે.
 નહમ નતુમ નકસ બિહમસો જેર હિંદુ કર રખખે.

રંગીલ, રંગીલી—

૨૪

મારી લાડકડી વેગે વહેલી થા ર વેગે વહેલી થા
 તારી અલખેલીની પહેલી વહેલી હારે પહેલી વહેલી હા
 મીઠી વાણી મું સારી મને લાગે બહુ ખ્યારી
 સદા તારી આ તારી રંગીલીજ નારી
 લહેર કરવીજ બારી દુઃખ સરવે વિસારી
 વહાલા તારા પર બઠિં બલીહારી બલીહારી
 હું તો તારા પર બઠિં લટકાળી વારી વારી
 હવે ચાલો વહાલા, છેલ કરો તૈયારી

મારી

તિલ્કાતમા—

૨૫

કુનિયામાં નથી કોઇએ દીઠો પ્રેમ કીનારો,
 સાગર મહી કુબતો પ્રેમી કોઇએ ન ઉગારો કુનિ

૨૦

મતલબમાં મુંઝાયેલો જમર જોમ લમચો,
પ્રેમાંજ બની પુષ્પ કમલ માંહી ખીરાયો—દુનિયામાં
પંખી પ્રદેશી પ્રેમ વમટે જઈને મુંઝાયો,
ઝાલીમાં મળી વાદ નહોં જોમ અથડાયો—દુનિયામાં
અન્નિત્ર મલે લોમીઓ આવે તલે આરો,
નહોં તો લવાયેલો ફરે બળદ ખીચારો—દુનિયામાં

જમતસિંહ

૨૧

ચંચલ ચતુરા ચપલ નવનથી ચિત્ત ચમકાવતીરે
મનહર મધુચી મન મટકીથી નિત નવરાવતીરે—ચંચળ
પ્રેમી રાણે હરનીશ જીલતી
પ્રેમ પુષ્પની માળા ખરતી
પ્રેમી ઠેરા પૂર્ણ પ્રસંગે મહાલતીરે—ચંચળ
મહન હટારી તન પર મારી
જખમ હરો છાતીમાં ફારી
જમર કમલ રસમાં લામા ભરમાવતીરે—ચંચળ

[મુજનશય યશવંત—

૨૭

જે વિહટ વખતમાં મિત્ર તણી ફરે મહદ રનેહ ખાલી
તે મિત્ર ખરો સમજાય જાયે જંગમીતિ બહુ સારી
વિવેકી વિનયી વિચાર સાગર મુખી જ્ઞાન ખાલી

ધર્મ કર્મ કલે રહે મન મનમાંથી બહુ લાલ
મિત્ર જગતમાં બહુવો મુખ દુઃખ સાથી લેહ
બીડ વખલ આપે મહદ તન મન ધનથી તેહ
જોવોજ જગતમાં (જગતસિંહ) જોક મિત્ર મણી મારો
મું વર્ણન તેનું કરું મુજન જય જય વધારનારો

શિક્ષક—

૨૮

પંથ પડું પ્યારથીરે, પ્રગટ કરવા પરમ પ્રિતની સીત ખચિત
આપો આજ્ઞા આપ અનુસરું અંગ હમંજેરે
કહું બળ હળ બળ ભંગ જમાવું જંગ એ સંજેરે
પવન તનય મહાસાગર કુદી પહોંચ્યો પેલે પાર
સ્વામી કૃપાથી સર્વ સુલભ છે, એ સમજી નિરધાર

કંચનીઓ—

૨૯

સંગીત મુખકર ગાઓ બાજે મૂઠંગ તાલ નાધી ધીના
તાના હેરેના. હેરેના, હીમ હીમ તનન નિ ધ પ મ મરે સારે
ધા ધીમીકીટ ધીમીકીટ તક ધિતા—
ધીકડાં ધા ધા ધા (૨) સંગીત—મુખ૦

અમીના—

૩૦

અરે પ્યારે મેરે મએને તોસી કહર પહેચાની—
મન મોહેલીયા નહીં માને જીયા સમજાવો પીયા ન સતાવે
જીયા જાન હીલખર—પ્યારે૦

તેરે હીજજમે ખુતે હીલાને નહીં દીલકે તેરે કરાર હમે;
ન સતા તું બહેરે ખુદા મુજે, મેરા ગમસે સીના દીગાર હમે.

અમીના—

૩૧

જહાંમે પિયારા તું જાના હમારા પિયારા (૪)
જાનં જીતિ હું મેં તુજસે મેહરબાની કર અબ મુજસે
શાદી કર રહે તું કુચપે ખાવીંદ મેરા (તું અબકે)
હમેશા દીખારે ખુદારા નજારા તેહરા (૪)
પલ પલ છીન છીન રેન દિન બેચેયન રહુ તોચે ખીના
બહોત કઠીન અબ હોગા જીના તુજ ખીના
કે ખુદાને દિલારા તુ જાના હમારા—

રંગીલા—

૩૨

મારા બાળા જોગીરાજ તમે થાશે જોગી અમે જોગણુ—થઈ જશું
જોગીને જોગણુ જેવો જોવો જોગ આ જમાવશું.
માગો પાણી તો અમે દુધ પીવરાવશું
ખાશે તે માંગી ખવરાવશું—મારા
આંખે આંખ મેળવીને આનંદ ઉઠાવશું
હાજર હજુર રહી હુકમ ઉઠાવશું,
જંગલમાં આહલેક જગાવશું—મારા.

મહાંધ જા જા જા નફટ નવ ખકરે
 કપટ ચપટ ઝટપટ શક કહી થશે
 ફટ નિર્લજ્જ હગો દઇ શું ફાવીયે।
 સમીપ કમર નહીં આળ્યે। કસી—
 વશ કર્યો વિર નર છકેલ હરામી નીચ
 નવ લાંછન લહું ન્યાયે ખસી—મહાંધ૦

જમતસિંહ—

૩૪

હયા આ રી થઈ થઈ હડી આશા મઈ હાય હાય
 પ્રભુ હયા તું પ્રાણીને ચી રી બતાવે નીત
 પલ્લમાં તું નરનાથને મળવે ધરધર બીજ
 બહુ નચાવે તુજ માયા મહી બહુ રીખાવે દુઃખ છાયા મહી
 હાય ખ્યારી થઈ નહારી તિલોત્તમાએ ખ્યાર પલટયો
 બ્યર્થ આશા હા નિરાશા હાય—

જમતસિંહ, તિલોત્તમા—

૩૫

વનિતા તું નગણી નાર વિસારી ખ્યાર તણ દે દાર
 સતા ખરી પણ ખ્યારને વરનાર કરે શું ખુવાર
 પ્રીતમ આમ વડો શું કામ જપું તમ નામ
 આઠે જામ રે રયામ, ઓ રયામ, રયામ
 કપટી બતાવે ખ્યાર તને ધિક્કાર વાર હબ્બર
 ખીચુછ હું નિરમળ નાર, કરો વિચાર, યયો લાચાર
 હે કીરતાર અવની ચોખર
 જમત વિષુ ખ્યાર, નહિ ધરનાર, નાથ તું લેજે ચાર,

અમીના—

૩૬

ઝરે મેરે જાનો માલોકે સરહાર

ચાર કડેં પ્યાર બાર બાર બિસુમાર—

સર કટેં યા તન જલે અબ તુજ સીવા કુચ્છ મમ નહિ

બે કદન લાચા પહા હય ઓર હમમેં હમ નહીં,

આબર બેકરાર લાચારકે તલવાર જલ્લ માર

યા હસવાર કર બાબરેં મથ પર રહી તેરી હન્તેબાર

કબી આપકે છોડનેસે જાન રહેં યા નહીં

લેકીન સન મયે જાનીયે કે ઘોર હમસે ખફા નહીં—

રંગીલ—રંગીલો

૩૭

આવો આવો જહાલી વેલડી હસી જહેલી પ્રાણુ તું

જાઓ જાઓ જાણી પ્રીતડી રીત એવી જાણુ.

થયો ન્યાલ ગ્રહી તુજ હાથ

મુજ નાથ રહું સાથ ના જાવા દઉં

મળી તન મનથી વર પતિને

મનમથ જેમ ચાહે રતીને તરૂણી તમને તેમ,

ચાહી તમે તમ રમણી

ના ના શરી મુખ નીરખી.

ચિત્તમાં ચકોરી હરખી

મુખ દે મુધાકર પરખી

મળી જોડ સરખા સરખી—

કંચનીઓ—

૩૮

ખુમારી મુખકારી સામઝા ધીરે ધીરે આજે મારા
 રે રસીલા રે રંગીલા હો છેલા વહેલા પી દ્યો રાજ
 પ્રીતડી તમારી શું વિસારી વારી વારી જાઉં
 દ્યોને પાઉં હાથે મારા
 દાડ દીલ્લી આગરે, દાડ જેસલમીર;
 એવો પીયે કોઇ રાજવી કે કોઇ પીયે રણધીર.
 બાદીલા છેલાજ મારા સાથેજ વહાલા
 વેલા સવેલા દ્યો ચાલી મારા રાજ.
 પી દ્યો પી દ્યો પી લીયોરે; તક આ નહીં મળનાર;
 વીતે આયુષ્ય અદ્ય ઘડીમાં, કાળને વશ થાનાર.
 માણી લીયો મોળે આ જગ યોળે ઉતારી
 મારા રસીલારે રંગીલા હો છેલા વહેલા પીદ્યો મારા રાજ

અભિરામ—

૩૯

હરિ તુજ વારે ચડશે એક ઉપાધિ પછી ન નડશે
 નિરખી તુજ પ્રીતિ રીતિ—હરિ
 પાંચાળી ચીર પુરીયાં; ભરી સભા મોઝાર,
 રૂપ ધર્યું નરસિંહનું, હર્યો ભૂમિનો ભાર
 ધરણી ધરણ પ્રભુ તારણ તરણ એ, જરૂર સંકટ તુજ
 હરશે હરણ એ
 માટે તું, ધીરીથી, શુભે ગા, પ્રભુ કેરા, બેટાવહાલી—હરિ

તિલોત્તમા—

૪૦

વિભુ વારે ચઢોને મારી રે, દીન દાસી કહે છે પુકારી
 કળોને કાપી, સ્વામી સુખ આપી
 આશ પુરો દયા દીલધારી—વિભુ
 લોગીને માટે જોગી વેશ ધારી, મળું મોહન મમ સુખકારી
 સહાય તારી દે મોરારી, યાચે બાળા બિચારી—વિભુ
 તારા વિના તો ખીણ ત્રીણ છે હરામ
 છે હરામ (૩)—હારે

અમીના—

૪૧

તન તંબુર નવજ તાર ચાર મઝેં બનાઇ રે
 ચે તંબુરમેં નામે ખુદા જાની ધુન સમાઇ રે
 હાથમેં માળા ગલેમેં સેલી કફની જો રંગાઇ રે
 જેવર બહલ ખાક તનપર મઝેને અબ લગાઇ રે
 અમ્મા રહો તુમ શાહો ખુરરમ ચે મેરી દુઆઇ રે
 બસ્તિ બહલ અબ તો જમી વીરાના મુજકો બાઇ રે

જગતસિંહ—

૪૨

બુલો પડયો બર વનમાં હઠીલો હંઅ નીરજનમાં
 કનકપાત્ર મેં કાંઈ ન પીછાણ્યું, માટી પ્રમાણી મેં મનમાં
 કાજળ કેરી કોટડીમાંથી મેં શ મેળાવી મહનમાં
 દે પ્રભુ સાચી શુદ્ધ સતિને, સુખ લઈ હું ભવ વનમાં

તિલોત્તમા—જમતસિંહ ૪૩

આવો આવો પિયુષ પ્રીયા પાણીડાં ખાય
અરે વાહ વાહ મારી શાણી તિલોત્તમાય
મારું હૈયું હરખાય પ્રીયા પ્રીતિ જળ પાય
આપું પ્રાણુદાન પીરમું પકવાન—
જાણું છું, માનું છું, વહાલી પીછાનું છું
દાસી તમારી છું.
જીવન સુખકારી તું,
પ્રીતથી હારી છું,
જાઉં તુજ વારી હું,
વાહ વાહ આવો પ્રાણુ રંગે રમાડું
વાહ વાહ વાહ મારી શાણી તિલોત્તમાય
મારું હૈયું હરખાય પ્રીયા પ્રીત જળ પાય—

રંગીલ-રંગીલી— ૪૪

જોશી જોશી નખરા વિનાની નમાલી,
નારી નકામી કોઈ જાણો છો નખરાં.
ખ્યારી મારી તારા વિના હું બાળુ કાળુ
અખાડું વાહ તારાં નૌતમ છે નખરાં
બોલતાં ન આવડે તો ભારજા લોટ છે,
(પાંચો ખળે ન યોદી ખાટલ તે યોદ છે.

ઠોઠા ન આવડે તો ઠા બારી ઠાઠ છે,
 (બસ તારી બોલી સચોટ બણે ચોટલે)—ગોરી ગોરી.
 (ગોળ ધી વિનાનો લુખો બાજરીનો લોટ છે)
 આલને લચકે તો દીઠી બણે દોટ છે.
 આવડે ન આંખો ઉતાળતાં તો ખોટ છે,
 રંગીલી નારી તો રૂપીયાની નોટ વહા)
 (રંગીલો તારો અલોટ છે પલોટ છે બસ લોઠ પોટ છે)—ગોરી,
 સર્વ પાત્રો—

૪૫

જય જય સુરેશ સુખકર મહેષ,
 જય વિજય વિજય હે કાપી કલછ—જય જય.
 ભકતજન, પ્રતિપાલ, ગંગા ધારી દીનદયાલ
 યાચીએ મળી સૌ બાળ આર્યનો ઉદય હુમેશ—જય જય,
 ઉદ તનન, તનન તાના દેરેના
 દીયનરે તનન તોમ તનન તોમ,
 સાની ધ પ ગ મ પ ની ધ પ મગરેસા—જય જય,

સમાપ્ત.

નરસિંહ મહેતો, મીરાંબાઈ, ધ્રુવકુમાર, ગોપી
ચંદ, ભક્તરાજ પીપાણી તથા સુરશ્યામ નાટકની
ભાષણ સહિત મોટી બુક આઠ આનાની કીંમતે
કંપનીમાંથી કોઈપણ વખતે મળી શકશે.

ગ્રંથ કર્તા.

જાહેર ખબર.

સર્વ સાહેબોને વીદીત કરવામાં આવે છે કે નાટક
કંપનીને તથા રામલીલાને લગતો દરેક સામાન જેવો કે સીન,
પડદા, ડ્રેસો, હારમોનીયમ વીગેરે સેકન્ડહેન્ડ સામાન જથાબંધ
તેમજ છુટક ઘણાજ કીક્રાયત ભાવે વેચવામાં આવશે.

ત્રંબકલાલ દેવશંકર રાવળ

માલેક

શ્રી વાં. આ. હિ. વ. નાટક કંપની

જ્યાં હોય ત્યાં અગર

મહારાજ થીએટર—વડોદરા.

ગુજરાતનું ગૌરવ—૫૦ વર્ષનું પુરાણું પ્રબળપ્રિય પત્ર

દેશી મિત્ર

સુરતમાં દર ગુરુવારની પ્રભાતે પ્રગટ થાય છે.

રાજ્યદ્વારી, સંસારી, વેપારી, વહેવારી વગેરે વિધ વિધ
વિષયોથી ભરપુર, અને રસીક વાર્તાથી ચકચુર !

દેશ પ્રદેશની જાણવા જોગ ખેખરોનો સંગ્રહ !

નમુનાની નકલ મફત મંગાવો.

વાર્ષિક લવાજમ—સુરત શહેરમાં રૂ. ૩, બહાર
ગામના ટપાલ સાથે રૂ. ૩-૧૩-૦ અને હીંદની બહાર કુલ્લે
રૂ. ૪-૧૦-૦ અગાઉથી લેવામાં આવે છે.

મેનેજર—દેશી મિત્ર—સુરત.

જાહેર ખબર.

નીચે લખેલા ઓપેરા કંપનીમાંથી રોકડી
કોમતે મળશે.

બલકુમારી	...નાટકના ઓપેરા...	૦-૨-૦
સુર્ય-કમળ	... ..	૦-૨-૦
જગતસિંહ	... ..	૦-૩-૦
રણજીતસિંહ	... ..	૦-૨-૦
જોબબાલા	... ..	૦-૨-૦
ધન્વમતી	... ..	૦-૨-૦
રમણસુંદરી	... ..	૦-૨-૦
સંસારી સામિત્રી	... ..	૦-૨-૦
પ્રેમની પુતળી	... ..	૦-૨-૦
કામાંધનાં કાવત્રાં	... ..	૦-૨-૦
કળીયુગની સતી	... ..	૦-૨-૦
દારા ઓરંગઝેબ	... ..	૦-૨-૦
વેરની વસુન્ધાત	... ..	૦-૨-૦
નરસીંહ મહેતા	... ..	૦-૨-૦
મીરાંબાઇ	... ..	૦-૨-૦
ગોપીચંદ	... ..	૦-૨-૦
ધ્રુવ કુમાર	... ..	૦-૨-૦
ભક્તરાજ પીપાજી	... ..	૦-૨-૦
સુરશ્યામ	... ..	૦-૨-૦
રાધા પ્રેમભક્તિ	... ..	૦-૨-૦

માલિક.

